

Nr 109.

Av herr **Johansson, Johan Peter**, om tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor.

Den lönereglering, som nu gäller för lärarna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna och de kommunala mellanskolorna, fastställdes av statsmakterna år 1918.

På grund av motioner i bägge kamrarna beviljade 1919 års riksdag för år 1919 tillfällig löneförbättring åt lärarna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarierna ävensom åt lärarna vid de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna. (Riksdagens skrivelse nr 215.)

På Kungl. Maj:ts propositioner ha de följande riksdagarna jämväl beviljat tillfällig löneförbättring åt nämnda lärargrupper. Riksdagen beslöt därjämte år 1924, i anledning av väckta motioner, hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga under övervägande möjligheterna att, för den händelse en definitiv lönereglering för lärarna vid allmänna läroverken och annan med dem jämförlig personal icke inom den närmaste tiden kunde genomföras, bereda ökad tillfällig löneförbättring åt nämnda personal samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning.

På grund av riksdagens förenämnda beslut framlade Kungl. Maj:t för 1925 års riksdag proposition om genomförande av dyrortsgruppering beträffande ifrågavarande lärare samt beredande på grundval härav av ökad tillfällig löneförbättring. Kungl. Maj:ts förslag blev av riksdagen bifallet. (Riksdagens skrivelse nr 267.)

Vad vidkommer lärarna vid de kommunala mellanskolorna föreslog Kungl. Maj:t i proposition, nr 391, till 1920 års riksdag, att tillfällig löneförbättring måtte utgå även för dem. Statsutskottet avstyrkte propositionen, men riksdagen biföll likväl densamma. (Riksdagens skrivelse nr 425). På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen jämväl för följande år fattat liknande beslut. Vid 1925 års riksdag väcktes inom bägge kamrarna motioner om att den tillfälliga löneförbättringen för nämnda lärare måtte utgå med förhöjda belopp, och riksdagen beslöt i enlighet härmed.

Av det anförda framgår, att de statsanställda lärare, som genom 1918 års riksdags beslut fingo sina löner reglerade, alltifrån år 1919 kommit i åtnjutande av tillfällig löneförbättring, att av de kommunalt anställda lärare, vilka genom samma riksdagsbeslut erhöilo lönereglering, lärarna vid kom-

munala mellanskolor fr. o. m. år 1920 beviljats tillfällig löneförbättring, och att den tillfälliga löneförbättringen för samtliga dessa lärare under budgetåret 1925—1926 utgår med förhöjda belopp.

Som förut nämnts, fingo jämväl lärarna vid folk- och småskolor samt högre folkskolor sin lönereglering fastställd genom riksdagsbeslutet år 1918. Vid denna lönereglering bestämdes lönerna för samtliga kommunalt anställda lärare efter fullt enahanda grunder. Denna likformighet i fråga om avlöningsgrunderna blev emellertid rubbad genom att riksdagen, som förut angivits, på Kungl. Maj:ts förslag år 1920 beviljade lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna en tillfällig löneförbättring.

I anledning av från skolöverstyrelsen och från styrelserna för flera lärarorganisationer till Kungl. Maj:t ingivna framställningar angående tillfällig löneförbättring tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 19 november 1920 särskilda sakkunniga för att biträda med utredning av vissa frågor rörande avlöning åt lärare vid kommunala läroanstalter med statsunderstöd. I sitt den 20 december samma år avgivna betänkande angående tillfällig löneförbättring åt kommunalanställda lärare framhöllo de sakkunniga, hurusom statsutskottet avstyrkte det av Kungl. Maj:t till 1920 års riksdag framlagda förslaget om tillfällig löneförbättring åt lärare vid kommunala mellanskolor med hänvisning därtill, att vid 1918 års riksdag avlöningsförhållandena reglerades för en hel del kommunala läroanstalter, däribland de kommunala mellanskolorna, efter vissa enhetliga grunder, och att de avlöningsbelopp, som fastställdes för olika skolor, kommo att stå i viss proportion till varandra. Det hade vidare syns utskottet uppenbart, att genom ett beslut om tillfällig löneförbättring till ett slag av dessa skolor förenämnda lönesystem skulle rubbas, och att ett bifall till förslaget skulle kunna medföra konsekvenser av vittgående beskaffenhet.

De sakkunniga påvisade vidare, att den beslutade löneförbättringen åt lärare vid kommunala mellanskolor och vissa jämförliga statsanställda lärare ställts i en bestämd och i allt väsentligt lika relation till den för ifrågavarande lärarkategorier fastställda begynnelseavlöningen. I denna omständighet ansågo sig de sakkunniga icke kunna finna annat, än att riksdagen med frånträdande av sin tidigare uttalade mening, i och med genomförandet av sitt beslut om tillämpning av nämnda likställighetsprincip beträffande vissa statsanställda och kommunalt anställda lärargrupper genom den tillfälliga löneförbättringens utmätande efter likartade grunder och i samma förhållande till för dem bestämda fasta avlöningsbelopp, velat giva uttryck åt den uppfattningen, att såväl de kommunalt som statligt anställda lärarna fått sina löner reglerade från samma utgångspunkter samt att riksdagen jämväl förklarat sig beredd att taga de konsekvenser, som statsutskottet i sitt förberörda utlåtande förklarat skola följa med ett bifall till förslaget om tillfällig löneförbättring åt kommunala mellanskolors lärare. Dessa av statsutskottet framhållna konsekvenser »av vittgående beskaffenhet» kunde uppenbarligen i det anförda sammanhanget icke betyda annat, än att utskottet för sin del

funnit det riktigt, att med beviljandet av tillfällig löneförbättring åt en grupp kommunalt anställda lärare även övriga grupper av sådana lärare, vilka fått sina löner reglerade efter enahanda grunder, borde komma i åtnjutande av samma förmån.

Enligt det framlagda huvudförslaget — det såsom alternativ I betecknade — hemställde de sakkunniga, att tillfällig löneförbättring under år 1921 måtte utgå till folk- och småskolans samt högre folkskolans lärare enligt följande grunder:

till ordinarie manlig lärare vid folkskola med 530 kronor, till ordinarie kvinnlig lärare vid folkskola med 470 kronor, till extra ordinarie och vikarierade manlig lärare med 430 kronor samt till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig lärare med 370 kronor;

till ordinarie och fast anställd lärare vid småskola med 330 kronor och till extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola med 280 kronor;

till ordinarie manlig ämneslärare vid högre folkskolor med 750 kronor, till ordinarie kvinnlig ämneslärare vid högre folkskolor med 650 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskolor med 650 kronor samt till kvinnlig sådan lärare med 600 kronor. De för högre folkskolornas lärare ifrågasatta beloppen voro lika med vad som av de sakkunniga föreslagits för motsvarande grupper av kommunala mellanskolornas lärarpersonal.

Över de sakkunnigas betänkande och förslag infordrades utlåtanden av den av Kungl. Maj:t den 3 december 1920 tillsatta kommittén för verkställande av utredning och avgivande av förslag rörande ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk samt vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter, eller den s. k. lärarnas lönekommitté. Fyra av kommitténs ledamöter avstyrkte förslaget om den tillfälliga löneförbättringen under framhållande av att en sådan åtgärd kunde verka föregripande på de arbeten, kommittén hade för händer. Emot detta beslut reserverade sig de tre övriga kommittéledamöterna och uttalade, att de med hänsyn därtill, att det till kommittén remitterade sakkunnigeutlåtandets alternativ I innehöll ett förslag, som så långt det då vore möjligt tillfredsställde kravet på nämnda likställighet mellan kommunalt och statligt anställda lärare och syntes i övrigt rättvist avvägt, för sin del ansett, att kommittén bort tillstyrka detta förslag.

Någon proposition om tillfällig löneförbättring åt kommunalt anställda lärare — med undantag allt fortfarande för de kommunala mellanskolornas — har efter avgivandet av de sakkunnigas betänkande icke förelagts riksdagen. Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t år 1921 anförde chefen för finansdepartementet såsom skäl utöver de ekonomiska konsekvenserna, som skulle följa med en tillfällig löneförbättring, att en dylik åtgärd, på sätt majoriteten inom lärarnas lönekommitté uttalat, kunde komma att visa sig hinderlig vid fattande av definitiv ståndpunkt till de frågor, kommittén fått sig förelagda till lösning.

Med anledning därav uttalade chefen för ecklesiastikdepartementet sin av-

vikande mening till statsrådsprotokollet och yttrade bland annat: »Även beträffande lärarna vid förut omförmälda slag av kommunala läroanstalter med statsunderstöd, i främsta rummet folk- och småskolor, kan jag ej annat än finna de framkomna svårigheterna för ett dylikt föregripande ej fullt motiverade. Det synes mig nämligen icke hava varit omöjligt att tillmäta löneförbättring åt nu ifrågavarande befattningshavare med sådana belopp, att faran för ett dylikt föregripande helt avlägsnats.» På grund därav ansåg departementschefen, att förslag om tillfällig löneförbättring åt samtliga kommunalt anställda lärare, med lämpligt avvägda belopp, bort föreläggas riksdagen. (Kungl. Maj:ts proposition nr 236.)

Det må i detta sammanhang påpekas, att, när vid föredragningen år 1922 inför Kungl. Maj:t av från skolöverstyrelsen och centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening inkomna framställningar i ärendet finansministern alltfört icke ansåg sig kunna tillstyrka förslag till riksdagen om tillfällig löneförbättring åt lärarna vid folk- och småskolor samt högre folkskolor, chefen för ecklesiastikdepartementet anförde till statsrådsprotokollet: »Vad beträffar förut omförmälda framställningar rörande beredande av tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt åt lärare vid högre folkskolor, anser jag det vara i hög grad önskvärt, att förslag i sådant hänseende kunde föreläggas riksdagen. Vad chefen för finansdepartementet nyss anført i fråga om de ekonomiska möjligheterna av ett dylikt förslags realiserande har emellertid föranlett mig att icke nu påkalla avlåtande till riksdagen av någon framställning med angiven innebörd.» (Kungl. Maj:ts proposition nr 126.) Ett liknande anförande hade chefen för ecklesiastikdepartementet till 1923 års statsrådsprotokoll. (Kungl. Maj:ts proposition nr 67.)

Den förut omnämnda utredningen rörande definitiv löneroglering för här ifrågavarande befattningshavare slutfördes av lärarnas lönekommitté den 15 augusti 1923. Det är givetvis icke möjligt att här utförligare redogöra för lönekommitténs förslag. Allenast följande må framhållas.

Kommittén har sålunda föreslagit, att det s. k. kommunikationsverkens lönesystem måtte vinna sin tillämpning även för befattningshavarna vid de läroanstalter, vilka utredningen gällt. Enligt kommitténs uppfattning har »den verksamhet och det arbete, som lärare av olika slag utöva i samhällets och det allmännas tjänst, av ålder underskattats i förhållande till de funktioner, som inom andra samhällslivets områden verka i det allmännas intressen. Till följd härav hava också lärarkårerna sedan gammalt kommit att intaga en i förhållande till andra statstjänstemannagrupper i ekonomiskt hänseende tillbakasatt ställning.» Med dessa utgångspunkter har kommittén funnit sig böra föreslå väsentliga löneförhöjningar för lärarkårerna.

Då sålunda det berättigade i kravet på en löneroglering för bl. a. folk- och småskolans samt högre folkskolans lärare måste anses ådagalagt, måste det förefalla skäligt och rimligt, att nämnda lärare icke längre skola gå miste

om den tillfälliga löneförbättring, som sedan en följd av år utgått till andra motsvarande lärarkårer.

Vid 1925 års riksdag väcktes i bägge kamrarna motioner om tillfällig löneförbättring åt folk- och småskolans samt högre folkskolans lärare. Om motionerna anförde statsutskottet i sitt utlåtande nr 116: »Utskottet behjärtar visserligen de synpunkter, som av motionärerna framförts. Då emellertid förslag i ämnet från Kungl. Maj:ts sida icke framlagts, har utskottet icke ansett sig kunna på grundval av enskilda motioner tillstyrka åtgärder, vilka med hänsyn till sina statsfinansiella konsekvenser äga en sådan räckvidd som de nu motionsvis ifrågasatta. Dessutom må erinras därom, att för närvarande föreligger ett av en särskild kommitté utarbetat förslag, över vilket yttrande avgivits av vederbörande myndigheter, vilket förslag äsyftar genomförande av ny definitiv lönereglering för samtliga kommunalt anställda lärare, och Kungl. Maj:t lärer, när den statsekonomiska situationen och förhållandena i övrigt det medgiva, icke underlåta att för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, som kan anses vara av omständigheterna påkallat.» Med denna motivering blevo motionerna av riksdagen avslagna.

Då Kungl. Maj:t icke för de berörda lärarkårerna hos årets riksdag föreslagit lönereglering eller tillfällig löneförbättring, har jag icke ansett mig böra underlåta att åter motionsledes bringa detta ärende under riksdagens omprövning. Jag gör det så mycket hellre, som jag anser det vara en betydelsefull angelägenhet, att den missnöjesanledning, som den olösta lönefrågan utgör för de nämnda lärarna, snarast möjligt måtte bli i någon mån undanröjd.

Det har i det föregående uppgivits, till vilka belopp 1920 års sakkunniga ansågo den tillfälliga löneförbättringen böra uppgå. Vad lärarnas lönekommitté anført beträffande en blivande lönereglering, visar, att tillfällig löneförbättring i enlighet med de sakkunnigas förslag kan åt de berörda lärarkårerna beviljas, utan att ett föregripande av statsmakternas fria prövning av den blivande löneregleringen kan anses ha förekommit. Med hänsyn likväl till vad under föregående år beslutats beträffande tillfällig löneförbättring åt lärare vid allmänt läroverk m. fl. anser jag mig nu böra stanna vid att som tillfällig löneförbättring för lärare vid folk- och småskolor ifrågasätta följande belopp: för ordinarie manlig folkskollärare 500 kronor, för ordinarie kvinnlig folkskollärare 425 kronor, för ordinarie lärare vid småskola 300 kronor, för extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare 375 kronor, för extra ordinarie och vikarierande kvinnlig folkskollärare 325 kronor och för extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola 225 kronor.

De föreslagna beloppen för tillfällig löneförbättring hava valts med hänsyn till ortgruppen A och antagas komma att utgå med samma belopp för samtliga ortsgrupper. Det är självfallet, att om ingen överkompensation inträder för lärare, tillhörande ortgruppen A, är det uteslutet, att sådan kan inträffa för övriga ortsgrupper. För att något belysa denna sak må följande redogörelse lämnas.

I sitt underdåniga utlåtande den 30 september 1924 över lärarnas lönekommittés betänkande föreslår skolöverstyrelsen, att folkskolans lärare inordnas i de olika lönegraderna på följande sätt: ¹⁾

- manlig ordinarie folkskollärare i lönegraden A 10,
- kvinnlig ordinarie folkskollärare i lönegraden B 11 a,
- lärare vid småskola ävensom lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola, vilken blivit anställd tillsvidare, i lönegraden B 5 a,
- extra ordinarie eller vikarierande manlig folkskollärare i lönegraden A 9,
- extra ordinarie eller vikarierande kvinnlig folkskollärare i lönegraden B 10,
- extra ordinarie eller vikarierande lärare vid småskola ävensom lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola, vilken blivit anställd på viss tid, i lönegraden B 2.

Värdet av naturaförmånerna skulle enligt överstyrelsens beräkningssätt antagas utgöra för de 5 första av ovannämnda kategorier skillnaden mellan avlöningsbeloppen i respektive lönegraderna A 10 och A 8, B 11 a och B 9, B 5 a och B 4 a, A 9 och A 7 samt B 10 och B 8. Om man tager medelvärdet av skillnaden mellan avlöningsbeloppen i de 5 löneklasser, som var och en av ovannämnda lönegrader omfatta, finner man följande värden på naturaförmånerna för ortgruppen A:

för manlig ordinarie folkskollärare	kr. 582:—
» kvinnlig » »	» 504:—
» ordinarie lärare vid småskola m. fl.	» 228: 60
» extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare	» 546:—
» » » » kvinnlig »	» 474:—
» » » » lärare vid småskola m. fl.	» 200:—

Det sista beloppet har föreslagits med hänsyn till motsvarande belopp för ordinarie lärare vid småskola.

Dyrtidstillägg antages komma att utgå på den tillfälliga löneförbättringen i dess helhet. Det underlag, på vilket dyrtidstillägget för närvarande beräknas, skulle alltså komma att ökas med den i det föregående föreslagna tillfälliga löneförbättringen. Om det här föreslagna avlöningstillägget beviljas, kommer alltså den totala löneinkomsten, ifall man räknar med det för första kvartalet år 1926 gällande indextalet, att utgöra lönen + avlöningstillägget + 37 procent av dyrtidsunderlaget + värdet av naturaförmåner.

Om den av skolöverstyrelsen förordade löneregleringen tänkes hava varit genomförd, kunna de underlag, å vilka dyrtidsbeloppen skulle utgå, antagas komma att utgöra 90 procent av kvinnlig lärars lön i lägsta löneklassen, ökade i förekommande fall med skillnaden mellan manlig och kvinnlig lärars lön samt förhöjningen för de särskilda löneklasserna. Samtliga löneförmåner skulle, om löneregleringen varit genomförd, hava, under ovan angiven förut-

¹⁾ Lönegraderna äro här angivna i anslutning till år 1924 gällande avlöningsreglemente för statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen. Enligt motsvarande nu gällande avlöningsreglemente (Kungl. kung. nr 270.1925) motsvaras exempelvis den förutvarande lönegraden A 10 av B 17 o. s. v.

sättning om indextalet, uppgått till lönen + 19 procent av det nya dyrtidsunderlaget.

Enligt nu gällande bestämmelser kan vederbörande komma i åtnjutande av ålderstillägg efter 5, 10 och 15 år. Om löneregleringen vore genomförd, skedde uppflyttning i högre löneklass efter 3, 6, 9 och 12 år. På grundval av här nu angivna förutsättningar upptagas i nedanstående tabell för olika tjänsteår de belopp, varmed de totala avlöningsförmånerna, därest löneregleringen varit genomförd, skulle överstiga summan av nuvarande löner och tillfällig löneförbättring.

Tjänsteår	Ordinarie folkskollärare		Ordinarie småskollärare m. fl.	Extra ordinarie och vikarierande folkskollärare		Extra ordinarie och vikarierande småskollärare m. fl.
	Manlig Kr.	Kvinnlig Kr.		Manlig Kr.	Kvinnlig Kr.	
1—3	575	337	227	962	791	161
4 o. 5	932	658	355			
6	521	384	150			
7—9	878	705	278			
10	1,235	1,027	443			
11—12	824	753	237			
13—15	1,181	1,074	401			
16 o. följ.	770	800	196			

Man finner alltså, att med de föreslagna beloppen av tillfällig löneförbättring förefinnes en ganska bred marginal på alla punkter.

Som tillfällig löneförbättring för lärare vid högre folkskolor föreslås 600 kronor för manlig och 500 kronor för kvinnlig ordinarie ämneslärare samt beträffande extra ordinarie och vikarierande 500 kronor för manlig och 450 kronor för kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring. För timplärare torde den tillfälliga löneförbättringen böra utgöra 15 procent av nu utgående avlöning med ett maximum av 470 kronor för manlig och 420 kronor för kvinnlig lärare.

Värdet av naturaförmånerna har av överstyrelsen beräknats för manlig ämneslärare å A-ort till 795, 750 och 519 kronor, allt eftersom fråga är om olika slag av högre folkskolor, och för kvinnlig ämneslärare å A-ort till resp. 563, 548 och 405 kronor.

Då det nu gäller att avgöra, huruvida med den här föreslagna tillfälliga löneförbättringen överkompensation skulle inträda eller icke, är det tillräckligt att räkna med den lärarkategori, för vilken löneregleringsförslaget innebär de lägsta löneförmånerna, d. v. s. ämneslärare utan adjunktskompetens vid 1—3 klassig allmän högre folkskola. Ifrågavarande lärare skulle komma att placeras i lönegraderna A 13 och B 13 respektive, för vilka värdet av naturaförmånerna i ortsgrupp A beräknats till 519 kronor för manlig och 405 kronor för kvinnlig lärare. Analogt med vad förut anförts beträffande

folkskolans lärare upptagas i nedanstående tabell för olika tjänsteår de belopp, varmed de totala avlöningsförmånerna, därest löneregleringen varit genomförd, skulle överstiga summan av nuvarande lön, föreslagen tillfällig löneförbättring och naturaförmånernas värde.

Tjänsteår.	Manlig lärare.	Kvinnlig lärare.
	Kr.	Kr.
1—3	972	615
4 o. 5	1,396	931
6	848	520
7—9	1,271	836
10	1,766	1,153
11—15	1,218	742
16 o. följ.	670	331

Den i det föregående föreslagna tillfälliga löneförbättringen för den högre folkskolans lärare skulle alltså icke komma att medföra överkompensation.

Undertecknad får alltså hemställa,

att riksdagen måtte

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 utgå till lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig folkskollärare 500 kronor, till ordinarie kvinnlig folkskollärare 425 kronor, till ordinarie lärare vid småskola 300 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare 375 kronor, till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig folkskollärare 325 kronor, till extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola 225 kronor, till ordinarie manlig ämneslärare vid högre folkskola 600 kronor, till ordinarie kvinnlig ämneslärare vid högre folkskola 500 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskola 500 kronor, till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskola 450 kronor och för timlärare vid högre folkskola 15 procent av nu utgående avlöning med ett maximum av 470 kronor för manlig och 420 kronor för kvinnlig lärare,

dels ock för ändamålet anvisa för budgetåret 1926—1927 behövt extra förslagsanslag.

Stockholm den 22 januari 1926.

J. P. Johansson.

I förevarande motionen instämmer:

E. Svänsson